

Вебинар тақырыбы:

ТҮРКІСТАН ОБЛЫСЫНДА КӨКӨНІС ЖӘНЕ БАҚША ДАҚЫЛДАРЫНЫҢ ЕРТЕ ПЛЕНКАЛЫ ӨСІРУДЕН
КЕЙІН МАҚТА ЕГІП, ЕКІ ӨНІМ АЛУ.

ПОЛУЧЕНИЕ ДВУХ УРОЖАЕВ В ГОД В ТУРКЕСТАНСКОЙ ОБЛАСТИ, ПРИ ВЫРАЩИВАНИИ
ХЛОПЧАТНИКА, ПОСЛЕ РАННИХ ПЛЕНОЧНЫХ ПОСЕВОВ ОВОЩНЫХ И БАХЧЕВЫХ КУЛЬТУР.

«Мақта және бақша ауылшаруашылығы
тажірибе станциясы» ЖШС Басқарма төрағасы

Қостақов А.Қ.

Эксперт

Алиев А.И.

қолы

қолы, мөрі

27.08.2025 ж.
Атакент

- Мақта өсірумен және өңдеумен айналысатын ауыл шаруашылығы мамандары мен жұмысшыларының білімін кеңейтіру үшін жаңа тәсіл ретінде бір жылда екі өнім алу жолдарымен таныстыру.
- Отандық сорттардың жылына екі өнім алатын сорттармен таныстыру және олардың практикалық жағдайынан ерекшеліктерін көрсету.
- Түркістан облысында көкөніс және бақша дақылдарының ерте пленкалы өсіруден кейін мақта егіп, екі өнім алу әдістерін көрсету.

- Кәзіргі таңда жылына екі өнім алынатын жағдайы туралы түсініктеме.
- Мақта шаруашылығында жаңа сорттардың екі өнім алуға сай келетіндерін қарастыру.
- Кәзіргі таңдағы жаңа сорттардың мінездемелері мен ерекшеліктерін таныстыру және көрсету.
- Жаңа сорттардың дамудағы фазааралық кезенінің ерекшеліктері мен таныстыру.
- Басқа ауыл шаруашылығы дақылдарын ерте егуден кейінгі екінші дақыл ретінде мақта өсіру кезінде 1 гектарға егіннің болжамын анықтау

Бір егістіктен жылына 2-3 өнім жинау жобасын жүзеге асыру негізінен ерте қырыққабаттан кейін қарбыз, қауын немесе көкөніс егу сияқты дақылдарды себуді көздеді. Бірақ мақта егу вегетациялық кезеңнің сәйкес келмеуіне және мақта дақылының кеш пісуіне байланысты екі дақылдың егуі жоспарында болған жоқ. Аграршылардың айтуынша, осы жобаның арқасында өнімді 2-2,5 есе арттыруға болады.

Осыған байланысты Ауа — райының және суармалы сумен қамтамасыз етудің ерте басталуының арқасында аймақтың фермерлері сәуір айының ортасында қырыққабаттың алғашқы өнімін, ал мамырдың соңғы онкүндігінде қауынның алғашқы өнімін жинады.

Түркістан облысы Мақтаарал ауданының оннан астам шаруа бригадасы қаңтар айының ортасында қырыққабат сепкен. Егін наурыз айының ортасында піседі. (22 қаңтар 2021)Қырыққабаттың ерте пісуі жергілікті фермерлерге мақта, бақша және басқа дақылдарды егуді бастауға мүмкіндік береді. Осылайша шаруалар жылына екі, тіпті үш өнім алады.

Түркістан облысы әкімінің баспасөз қызметі биыл тағы 3 мың гектар ауылшаруашылық жерлерін тамшылатып суаруға көшіру жоспарланып отырғанын хабарлайды. Ылғал үнемдейтін технологияларға 900 гектар жер аударылды. Әзірге тамшылатып суару жеміс-көкөніс дақылдарын өсіруде қолданылады және болашақта бұл әдіс мақта алқаптарында да кеңінен қолданылады.

Қырыққабат көшеттермен егілгенде жақсы нәтиже береді . Ерте пісіп жетілетін сорттар наурыз айының басында отырғызылады, егін жинауы пісіп-жетілгенде жүргізіледі. Ерте пісетін сорттар пайда болғаннан кейін 70-80 күннен кейін жинауға дайын болады.

Алғашқы 120 тонна ақ қырыққабатты Жетісай ауданының көкөніс өсірушілері сатты. Жергілікті шаруа қожалықтары пленка астына көшет отырғызуды қаңтардың басында бастады. Бір жарым айдың ішінде әлсіз өскіндер күшті өскіндерге айналды, олар жақын арада елдің солтүстік аймақтарының тұрғындарының үстелдеріне түседі. Жетісай ауданында ерте қырыққабат үшін барлығы 900 гектар жер берілді.

Мақтаарал ауданында фермерлер қырыққабат отырғызуды қаңтар айының ортасынан бастайды. Егіс үшін өткен жылдың 30 000 тонна көкөніс рекордын жаңарту үшін белсенді жұмыс жүргізіп жатқан 10 бригада жұмылдырылды. Қырыққабат сорттары тек жергілікті емес, сонымен қатар шетелдік сорттар да болды, сонымен қатар 3 айда пісетін қырыққабат сорты отырғызылды

Түркістан облысы Сарыағаш ауданының аграршылары жоба аясында жылына бір егістіктен 2-3 өнім алу бойынша белсенді жұмыс жүргізуде. Қаңтар айының соңына қарай шаруалар қырыққабат көшеттерін отырғыза бастайды. Фермерлер жаңбыр мен қарға қарамастан айдың әр күнін тиімді пайдаланады. Егін 2 ай ішінде піседі. Жалпы ауданы 1200 га бақша дақылдары, 10500 га көкөніс.

Мақтаарал ауданында 2023 жылдың ақпан айында 10 гектар жерге қырыққабат, 15 гектар жерге қызылша егілді. Барлығы 1904 гектар ерте пісетін көкөністерді егу жоспарлануда. Қырыққабат пен қызылша піскен кезде көкөністерді жинап, олардың орнына фермерлер қауын, қарбыз, мақта отырғызады. Осылайша олар жылына екі-үш өнім алады.

Жетісай ауданында қырыққабаттың алғашқы өнімі негізінен сәуір айының ортасында жиналады. Өнімдер негізінен Ресейге экспортталады. Естеріңізге сала кетейік, биыл Жетісай ауданында 1200 гектарға жуық ерте сортты қырыққабат тұқымы егілген.

Жетісай ауданында ерте көктемгі дақылдарды егу үрдісі байқалады. Бұл мәселеге байыпты және жауапкершілікпен қарау керек, өйткені мұндай ерте дақылдардың пайдасы жылыжайлармен салыстырғанда тиімдірек болуы мүмкін.

Түркістан облысында мақта өсірудің ерекшелігі-бұл әлемдегі ең Солтүстік мақта өсіретін аймақ . Негізгі өсіру аймағы орташа тұздануға, сондай-ақ жер асты суларының пайда болуына бейім. Сондықтан мақта шаруашылығы саласындағы селекционерлер алдында қысқа вегетациялық кезеңі-105-110 күн, тұздануға төзімділігі, жер асты суларының деңгейі 1,5-2,0 метрге жақын.

Ауруларға, зиянкестерге және құрғақшылыққа төзімділігі бар сортты жарату және басқа дақылдардан кейін ерте көктемде екінші дақыл есебінде сортты жарату талабы тұр.

Түркістан облысының шаруа қожалықтарын шолудан көріп отырғанымыздай фермерлер мен басқа да шаруа қожалықтары ерте егін егіп жинағаннан кейін бір егістіктен кейін екінші рет өнім алу бағдарламасын жүзеге асыруда

Екінші егін ретінде пайдалану үшін талаптар:

- Сорттың пісу мерзімі
- Өнімділігі стандарттан кем болмау керек
- Қожалық көрсеткіштері; көсек салмағы, талшық сапасы мен шығымы, шіт салмағы, көсектердің ашылу мерзімі өте қысқа.
- Сұғару ерекшелігі
- Көшет саны

Культура	Время от посева до появления всходов, дни		Минимальная температура прорастания, t ⁰ C	Количество дней от всходов до уборки	
	в открытом грунте	в закрытом грунте		ранние	средние
Арбуз	10 – 15	7 – 10	15 – 17	55 – 58	85 – 105
Дыня	7 – 10	5 – 7	15 – 17	45 – 75	75 – 95
Капуста б/к	4 – 6	3 – 5	2 – 3	45 – 90	90 – 130
Капуста цветная	4 – 6	3 – 5	2 – 3	55 – 85	85 – 100

Жаңа сорттардың дамудағы фазааралық кезендері
(егілген күні-03 маусым)

Фото 06.07.2025 г. Начало
бутонизации

Посев - 03.06.2025 г.

Всходы - 12.06.2025 г.

От посева до всходов - 9 дней.

На фото 1.

Образование бутонов – 06.07.2025 г.

От посева до появл. бутонов – 33 дн.

От всходов до появл. бутонов – 24 дн.

Φοτο 2. 16.07.2025γ.

Цветение – 15.07.2025 г.

От образования бутонов до
цветения – 9 дн.

От посева до цветения -42дн.

От всходов до цветения – 33дн.

Фото 3.
20.08.2025г.
Коробочки 30
дневные.
6-8 коробочек.

Образование коробоч. - 25.07.2025 г. От цветения до образования коробоч. – 10дн.

От посева до образования коробоч. –52дн. От всходов до образование короб.–41 дн

Формирование 6-8 коробочек – 20.08.2025 г. От первой до 6-8 коробочек – 26дн.

От посева до формирование 6-8 коробочек –78дн.

ΦΟΤΟ 4. 07.08.2023 γ.

ЛИНИЯ – 802

Это рисунок сделан

07.06.2023г.

при посеве 21 апреля

Всходы – 30/IV апрель

Бутонизация – 7/V май

Цветение – 15/VI июнь

Созревание – 25/07 август

До начала созревания – 95 дн.

Фото 5. 05.10.2022 г.

Посев – 28.04.2022 г.

Прогноз урожая на 1 гектар (100м x 100м)

(при весе хлопка-сырца 1 коробочки 4 грамма)

100м. : 0,9 ширина ряда = 111 ряда на 100м.

На 1 пог. метре = 12 растений;

на 100 п. м. = 100 м. x 12 раст. = 1200 растений;

на 1га = 111ряда x 1200 раст. = 133,2 тыс. растений.

Количество растений на 1 гектаре

На 1 погонный метр количество растений	12 раст.	11 раст.	10 раст.	9 раст.	8 раст.	7 раст.	6 раст.
Количество растений на 1 га. (тыс. растений)	133,2	122,1	111,1	99,9	88,8	77,7	66,6

Определение прогноза урожая на 1 гектар

Вес сырца 1 коробочки = **4 гр.**

Среднее число коробочек на 1 растение = 12

Количество растений на 1 гектар = 133 тыс. растений

Урожайность в зависимости от количество растений на 1 га. (тыс. растений) и числа коробочек на 1 растение при весе хлопка-сырца 1 коробочки **4 грамм**

$12 \text{ кор} \times 4 \text{ гр} = 48 \text{ гр}$ вес хлопка-сырца на 1 растение

$48 \text{ гр} \times 133.2 \text{ тыс раст} = 6394 \text{ кг.} = 63,9 \text{ ц/га}$

4 грамм

Сред. число коробочек на 1 растение	12 кор.	11 кор.
Урожай хлопка-сырца на 1 растение (гр)	48	44
Количество растений на 1 га. (тыс. растений)		
Урожай хлопка-сырца на 1 гектар (ц/га)	63,9	58,6

4 грамм

Сред. число коробочек на 1 растение	12 кор.	11 кор.
Урожай хлопка-сырца на 1 растение (гр)	48	44
Количество растений на 1 га. (тыс. растений)		
Урожай хлопка-сырца на 1 гектар (ц/га)	58,6	53,7

10 кор.	9 кор.	8 кор.	7 кор.	6 кор.
40	36	32	28	24
133,2 тыс растений				
53,3	48,0	42,6	37,3	32,0

10 кор.	9 кор.	8 кор.	7 кор.	6 кор.
40	36	32	28	24
122,1 тыс растений				
48,8	44,0	39,1	34,2	29,3

4 грамм

Сред. число коробочек
на 1 растение

Урожай хлопка-сырца
на 1 растение (гр)

Количество растений
на 1 га. (тыс. растений)

Урожай хлопка-сырца
на 1 гектар (ц/га)

4 грамм

Сред. число коробочек
на 1 растение

Урожай хлопка-сырца
на 1 растение (гр)

Количество растений
на 1 га. (тыс. растений)

Урожай хлопка-сырца
на 1 гектар (ц/га)

12 кор.	11 кор.	10 кор.	9 кор.	8 кор.	7 кор.	6 кор.
48	44	40	36	32	28	24
111,1 тыс растений						
53,3	48,9	44,4	40,0	35,6	31,1	26,7

12 кор.	11 кор.	10 кор.	9 кор.	8 кор.	7 кор.	6 кор.
48	44	40	36	32	28	24
99,9 тыс растений						
48,0	44,0	40,0	36,0	32,0	28,0	24,0

4 грамм

Сред. число коробочек на 1 растение	12 кор.	11 кор.	10 кор.	9 кор.	8 кор.	7 кор.	6 кор.
Урожай хлопка-сырца на 1 растение (гр)	48	44	40	36	32	28	24
Количество растений на 1 га. (тыс. растений)	88,8 тыс растений						
Урожай хлопка-сырца на 1 гектар (ц/га)	42,6	39,1	35,5	32,0	28,4	24,9	21,3

4 грамм

Сред. число коробочек на 1 растение	12 кор.	11 кор.	10 кор.	9 кор.	8 кор.	7 кор.	6 кор.
Урожай хлопка-сырца на 1 растение (гр)	48	44	40	36	32	28	24
Количество растений на 1 га. (тыс. растений)	77,7 тыс растений						
Урожай хлопка-сырца на 1 гектар (ц/га)	37,3	34,2	31,1	28,0	24,9	21,8	18,5

Прогноз урожая на 1 гектар (100м x 100м) (1 коробочки 3 грамма)

Сред. число коробочек на 1 растение	12 кор.	11 кор.	10 кор.	9 кор.	8 кор.	7 кор.	6 кор.
Урожай хлопка-сырца на 1 растение (гр)	36	33	30	27	24	21	18
Количество растений на 1 га. (тыс. растений)	133,2 тыс растений 3грам						
Урожай хлопка-сырца на 1 гектар (ц/га)	48,0	44,0	40,0	36,0	32,0	28,0	24,0

Сред. число коробочек на 1 растение	12 кор.	11 кор.	10 кор.	9 кор.	8 кор.	7 кор.	6 кор.
Урожай хлопка-сырца на 1 растение (гр)	36	33	30	27	24	21	18
Количество растений на 1 га. (тыс. растений)	122,1 тыс растений 3грам						
Урожай хлопка-сырца на 1 гектар (ц/га)	44,0	40,3	36,6	33,0	29,3	25,6	22,0

Сред. число коробочек на 1 растение	12 кор.	11 кор.	10 кор.	9 кор.	8 кор.	7 кор.	6 кор.
Урожай хлопка-сырца на 1 растение (гр)	36	33	30	27	24	21	18
Количество растений на 1 га. (тыс. растений)	111,1 тыс растений 3грам						
Урожай хлопка-сырца на 1 гектар (ц/га)	40,0	36,7	33,3	30,0	26,7	23,3	20,0

Сред. число коробочек на 1 растение	12 кор.	11 кор.	10 кор.	9 кор.	8 кор.	7 кор.	6 кор.
Урожай хлопка-сырца на 1 растение (гр)	36	33	30	27	24	21	18
Количество растений на 1 га. (тыс. растений)	99,9 тыс растений 3грам						
Урожай хлопка-сырца на 1 гектар (ц/га)	36,0	33,0	30,0	27,0	24,0	21,0	18,0

Сред. число коробочек на 1 растение	12 кор.	11 кор.	10 кор.	9 кор.	8 кор.	7 кор.	6 кор.
Урожай хлопка-сырца на 1 растение (гр)	36	33	30	27	24	21	18
Количество растений на 1 га. (тыс. растений)	88,8 тыс растений 3грам						
Урожай хлопка-сырца на 1 гектар (ц/га)	32,0	29,3	26,6	24,0	21,3	18,6	16,0

Сред. число коробочек на 1 растение	12 кор.	11 кор.	10 кор.	9 кор.	8 кор.	7 кор.	6 кор.
Урожай хлопка-сырца на 1 растение (гр)	36	33	30	27	24	21	18
Количество растений на 1 га. (тыс. растений)	77,7 тыс растений 3грам						
Урожай хлопка-сырца на 1 гектар (ц/га)	28,0	25,6	23,3	21,0	18,6	16,3	14,0

Қорытындылай айтқанда

Осылайша, біздің зерттеулеріміз бойынша ерте қырыққабат егілгеннен кейін мақтаны екінші дақыл ретінде егіп, бір алаңнан екі өнім алуға болатындығын көрсеттік.

Бұл тәсіл шаруашылық жүргізуге жаңаша мүмкіндік береді және Түркістан облысының ауыл шаруашылығына тиімді мүмкіндіктер ашады